

**ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ
«НАВЧАННЯ БЕЗ КОРДОНІВ» (Канада)**

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «СОБОРНІСТЬ» (Україна)

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ (Україна)**

**ЛУГАНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ (Україна)**

**МБО «КОНСОРЦІУМ ІЗ УДОСКОНАЛЕННЯ
МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ В УКРАЇНІ» (СЕУМЕ) (Україна)**

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА (Україна)**

**ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ» (Україна)**

БАКИНСЬКИЙ ІСЛАМСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Азербайджан)

УНІВЕРСИТЕТ м. НІШ (Сербія)

ЗЕЛЕНОГУРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Польща)

Людина віртуальна: нові горизонти

**Збірник наукових праць
(за матеріалами VI Міжнародної
науково-практичної конференції
30-31 березня 2019 року)**

За загальною редакцією д.філос.н. Журби М.А.

Канада – Сербія – Азербайджан – Польща – Україна

Рекомендовано до друку Вченою радою Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 2 від 23 квітня 2019 р.)

Редакційна колегія:

- Бохонкова Ю.О.**, доктор психологічних наук, професор, СНУ ім. В. Даля (Україна)
Гужва О.П., доктор філософських наук, професор УкрДАЗПІ (Україна)
Гасанли Г.Б., доктор філософії з богословських наук, професор БГУ (Азербайджан)
Алієва С.Н., кандидат соціологічних наук, викладач БДУ (Азербайджан)
Алієва Я.Н., кандидат соціологічних наук, доцент БДУ (Азербайджан)
Арслан Ц.Х., *Ph.D.*, професор, Університет ім. Неджметтин Ербақана (Туреччина)
Драчук О.П., кандидат медичних наук, доцент ВНМУ ім. М.І. Пирогова (Україна)
Єременко О.М., доктор філософських наук, професор СНУ ім. В. Даля (Україна)
Журба М.А., доктор філософських наук, професор, голова ГО «Соборність» (керівник), (Україна)
Журба А.М., кандидат психологічних наук, доцент МАУП (Україна)
Завацька Н.С., доктор психологічних наук, професор СНУ ім. В. Даля (Україна)
Іванович Предраг, професор Університету м. Ніш (Сербія)
Кальо І.В., кандидат педагогічних наук, доцент ЛОІППО (Україна)
Карабаєв Н.Н., *Ph.D.*, доцент, Університет ім. Феджена Шайіпа Ердогана (Туреччина)
Касьянова О.В., кандидат педагогічних наук, доцент ЛОІППО (Україна)
Касьянова В.О., кандидат економічних наук, доцент ЛХП СНУ ім. В. Даля (Україна)
Короткова О.О., кандидат історичних наук, доцент СНУ ім. В. Даля (Україна)
Кравчук О.О., доктор юридичних наук, доцент, зав.кафедри господарського та адміністративного права КДП ім. Ігоря Сікорського (Україна)
Кузьміченко І.О., кандидат філософських наук, доцент ДЗ «АФМУ» (Україна)
Москальова Л.Ю., доктор педагогічних наук, професор МДПУ (Україна)
Павлов С.В., кандидат географічних наук, доцент ДЗ «АФМУ» (Україна)
Пагава О.В., кандидат психологічних наук, доцент ЛОІППО (Україна)
Поліщук О.П., доктор філософських наук, професор ЖДУ ім. І. Франка (Україна)
Польовий М.А., доктор політичних наук, професор ДонНУ імені Василя Стуса (Україна)
Радченко О.В., доктор наук з державного управління Поморської Академії в Слупську (Польща)
Сапенко Р., доктор габлітований, професор Зеленогурського університету (Польща)
Сабаша Ю.С., доктор культурології, професор МДУ (Україна)
Савинова Г.І., кандидат філософських наук, старший викладач ЛОІППО (Україна)
Свініцька О.І., кандидат філософських наук, доцент ЖДУ ім. І. Франка (Україна)
Старостенко Т.М., кандидат філолог. наук, доцент ХНПУ ім. Т.С. Шевченка (Україна)
Талишинський Е.Б., кандидат політичних наук, доцент БГУ (Азербайджан)
Устищенко-Косоріч О.А., доктор педагогічних наук, професор СДПУ ім. Я.С. Макаренка (Україна)
Хамарта Е.С., *Ph.D.*, професор, Університет ім. Неджметтин Ербақана (Туреччина)
Ціфти С.С., *Ph.D.*, доцент, Університет ім. Неджметтин Ербақана (Туреччина)
Щурупа М.В., *Dr* філософ. наук, професор КДАВП ім. гетьмана Конашевича-Сагайдачного (Україна)
Щудло С.А., доктор соціологічних наук, професор, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна)

Людина віртуальна: нові горизонти: зб. наукових праць / за заг. ред. д.філос.н. Журби М.А. – Монреаль: СРМ «ASF», 2019. – 166 с.

У збірці здійснюється багатоаспектний аналіз трансформації сучасної культури, духовності в інформаційному просторі з урахуванням специфіки й соціальної динаміки філософії, етики, естетики, мистецтва, психології, педагогіки, соціології, економіки, політики і права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів та студентів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат та інших відомостей.

ПЕРЕДМОВА

Розроблена організаторами конференції концепція функціонального аналізу сучасної культури в інформаційному, віртуальному просторі з урахуванням української та світової специфіки і соціальної динаміки філософії, етики та естетики, теології, мистецтвознавства, культурології, психології, педагогіки, соціології, валеології, економіки, політики і права привернула увагу багатьох дослідників у вищезазначених галузях.

За увесь період проведення міжнародних науково-практичних конференцій із заявленої проблематики ми мали честь ознайомитися з працями близько 3700 науковців. Було видано 45 збірників наукових праць за матеріалами конференції.

Не можна не відмітити ще одну позитивну тенденцію, – за увесь період роботи конференції утворилася активна група науковців, що із року в рік приймають участь у наших наукових заходах, і нам, як організаторам, дуже приємно, що деякі з них стали нашим партнерами, друзями, а, отже, ми можемо фіксувати їх наукове зростання: нові дослідження, публікації, захист кандидатських і докторських дисертацій. І нам, безперечно, дуже приємно відчувати свою причетність до ваших успіхів!

Ми звертаємося зі словами щирої подяки до усіх, хто відгукнувся на ідею проведення конференції у цей непростий час, хто підтримав її надісланими матеріалами, готовністю до співпраці. Дякуємо вам за допомогу, слушні поради, широкий відгук, інтерес до заявленої проблематики! Сподіваємося, що даний досвід матиме продовження іще багато років.

Шановні колеги! Ми звертаємо вашу увагу на те, що робота нашої конференції відбувається на демократичних засадах, а отже кожний науковець має право висловити свою позицію з різноманітних питань, іноді досить гострих і дискусійних. І цю позицію не завжди може поділяти редакційна колегія.

Організатори конференції готові до розширення співробітництва з українськими та зарубіжними партнерами і запрошують керівників вищих навчальних закладів та їх структурних підрозділів, кафедр, факультетів для спільного продовження розпочатої роботи.

*Головний редактор,
голова ГО «Соборність»*

М.А. Журба

Ханжи В.Б.,
профессор, д.филос.н., заведующий кафедрой философии и биоэтики
Одесского национального медицинского университета,
Украина, г. Одесса

ЭТИЧЕСКИЙ ВЕКТОР СВОБОДЫ ВОЛИ: НИЦШЕ И БЕРДЯЕВ

Целью данной работы является осмысление проблемы этического вектора свободы воли посредством сравнительного анализа философских систем Фридриха Ницше и Николая Бердяева.

Ницшеанская мысль – пожалуй, наиболее радикальный вызов традиционной системе нравственных ценностей. Практически в каждой своей работе Ницше подвергает резкой (иногда уничтожающей) критике сложившиеся в истории этической мысли артикуляции проблемы добра и зла. По его мнению, традиционная «генеалогия морали», несмотря на то, что служит основанием для торжества системы ценностей, «...каковой до сих пор гордился высший человек как своего рода преимуществом человека вообще» [4, с.418], зиждется на неверных изначальных установках. Однако для того, чтобы разобраться в сути данных вопросов, необходима новая модель мысли, могущая оценивать хорошее и дурное с метауровня («по ту сторону добра и зла»), а также способная на это новая генерация философов, появление которой предвидит немецкий мыслитель. Почему? Да потому, что, как пишет Н.В. Шелковая (комментируя афоризм немецкого мыслителя «Нет вовсе моральных феноменов, есть только моральное истолкование феноменов...» [5, с.299]), сама жизнь – «... вне человеком придуманной морали, по ту сторону добра и зла» [6, с.80]. Пребывая в прежней парадигме, человек волей-неволей продолжает барахтаться в культуре, озаменованной моралью борьбы добра и зла, – в культуре, по Ницше, рабской.

Каков он – этот метауровень? И кто способен обозревать сущее с этой позиции? Профиль такого наблюдателя выявляется в абсолютизированной свободе воли, причем Ницше придает этой потенции исключительную интенцированность – от повелевающего к подчиняемому. В таком случае максимальное усилие, вырывающее волю из «ежовых рукавиц» необходимости и закрепощенности, автоматически компенсирует это изъятие новыми связями подчинения: если я свободен, то некто должен подчиниться [5, с.257]. Свободная воля в таком контексте становится волей к власти, ведь в противном случае, будучи лишенной возможности поработать, она будет вечно ущербной, оскорбленной. Субъектом абсолютной свободной воли выступает грядущий сверхчеловек, в котором качество воли к власти, выступающее как неистощимая витальная стихия,

сила, сопутствующая жизни, выражено в наивысшей мере. Заявленная метапозиция позволяет критически отнестись к традициям стремления к благу. Очевидно, что параллельно обостряется критичность в отношении порицания зла.

Итак, Фридрих Ницше радикально отходит от историко-этической традиции (точнее – ее воспитательной компоненты) настоятельно рекомендовать устремление свободы человеческой воли в русло добра. Для него вопрос о векторах «во благо» или «во зло» несущественен. Окидывая взором вечные людские блуждания и поиски с высоты «той стороны», где они видятся уже мышшиной возней, он требует от человека волевого усилия, исходя из самой сущности воления, а сущность эта – интенция к власти. Однако ницшеанский этический нигилизм не мог не найти достойного ответа. И таковым ответом выступило учение Н.А. Бердяева. Отметим при этом, что в свое время Львом Шестовым в трактате «Вячеслав Великолепный» (1916 г.) было изыскано – как бы это парадоксально ни звучало – «таинственное родство» книг Ницше и Бердяева («Антихриста» и «Смысла творчества» соответственно), их общая экзистенциалистская глубина смыслов, что подробно рассмотрено в статье Н.К. Бонецкой [3]. Тем не менее, мы считаем необходимым представить эти учения как в определенном отношении противопоставленные друг другу.

Русский философ противится рассмотрению воли как воли к власти, а также выдвигению того единственного ее вектора – от господина к рабу – который утверждает Ницше. По мнению Бердяева, ницшеанская дуада «господин-раб» ни в коей мере не вскроет оснований истинной свободы. Глубинный анализ и господствующего, и подчиняющегося сознания свидетельствует об их общей рабской природе. Мыслитель полагает, что анализ проблемы в предложенном контексте позволяет выявить не два, а три варианта человеческого явления миру: «господин», «раб» и «свободный» [1]. Первые два состояния и не существуют, и не мыслимы друг без друга. Они взаимодополняют, коррелируют друг друга: господствование невозможно без раболепствования и наоборот. Третье же состояние сознания, обособленное от первых двух, является автономным и самодостаточным. «Если сознание господина, – пишет Бердяев, – есть сознание существования другого для себя, то сознание раба есть существование себя для другого. Сознание же свободного есть сознание существования каждого для себя, но при свободном выходе из себя к другому и ко всем» [1]. Единственный путь разрыва порочной рекурсивной петли «господин-раб» – это возвращение человеку его духовной природы, отчужденной некогда от него экономическими, социальными, политическими системами. Только в таком случае возможно обретение статуса свободного.

Бердяев призывает не к господствованию, а к освобождению. И путь Христа – есть величайший пример пути истинно, абсолютно свободного.

«Христос – свободный, – пишет философ, – самый свободный из сынов человеческих, Он свободен от мира, Он связывает лишь любовью. Христос говорил как власть имеющий, но он не имел воли к власти и не был господином» [1]. Явление Абсолютного Человека есть шанс спасения, восхождения, данный падшему человечеству: «Искупитель и Спаситель мира расколдовывает и расковывает необходимость. Он – Освободитель. Без Христа-Освободителя мир навеки веков остался бы заколдованным в необходимости и детерминизм навеки был бы прав» [2, с.375]. Христос является абсолютным источником истинной свободы, ее обязательным условием.

Таким образом, если в нищезанятии «новые скрижали» устанавливаются на обломках традиционных человеческих ценностей, и абсолютизированная свобода воли сверхчеловека воцаряется на том престоле, который испокон веков занимала Воля Божья, то Бердяев все возвращает на свои места. В его модели свобода человека перестает быть зарвавшейся самозванкой (оставаясь абсолютной!) посредством того, что вновь обретает этически выверенный вектор. Именно будучи устремляемой и питаемой Божественной Сущностью, она, не теряя своей бездонности, реализуется во благо.

Литература

1. Бердяев Н.А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии [Электронный ресурс] / Николай Бердяев // Библиотека «Вехи». – Режим доступа: <http://www.vchi.net/berdyayev/rabstvo/index.html>. – (дата обращения: 21.02.2019).
2. Бердяев Н.А. Смысл творчества. Опыт оправдания человека / Н.А. Бердяев // Философия свободы. Смысл творчества / Н.А. Бердяев ; вступ. ст., сост., подгот. текста, примеч. Л.В. Полякова. – М. : Правда, 1989. – С. 251-534.
3. Бонеецкая Н.К. Апофеоз творчества (Н. Бердяев и Ф. Ницше) / Н.К. Бонеецкая // Вопросы философии. – 2009. – № 4. – С. 85-106.
4. Ницше Ф. К генеалогии морали. Полемическое сочинение / Фридрих Ницше ; пер. с нем. К. А. Свасьяна // Сочинения : в 2 т. / Сост. и примеч. К. А. Свасьяна. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 1998. – Т. 2. – С. 409-526.
5. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Прелюдия к философии будущего / Фридрих Ницше ; пер. с нем. Н. Полилова // Сочинения : в 2 т. / Сост. и примеч. К.А. Свасьяна. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 1998. – Т. 2. – С. 241-408.
6. Шелковая Н.В. Ф. Ницше о Пути возвращения к себе / Н.В. Шелковая. – Философские науки. – 2015. – № 10. – С. 78-93.